

Crim

Agustín Espinosa

Versió catalana i epíleg:
Miquel Llull
Bibliotecari del Golea

Óscar Domínguez, *La máquina de cosas electrossexual*

LA BIBLIOTECA DEL GOLEA
Capdepera
2019

Sumari

CRIM

primavera

lluna de mel 5
gesta d'un capell 7
la nit de nadal de figaro 8
era jo un cavall? 10
àngelus 12

estiu

diari entre dues creus 13

tardor

la mà morta 16
retorn 17
no! no! 19

hivern

«parade» 20
diari a l'ombra d'una barca 24

epíleg

a l'illa de les malediccions 26

*

Un *Crim* particular 28

A tu, Ernesto, aquest nigul romput que tremola sobre el teu vestit negre, esperant la meua ànima,

Estava casat amb una dona tan arbitràriament bella perquè, malgrat la seva joventut insultant, fos superior la seva bellesa a la seva joventut. Ella es masturbava quotidianament al seu damunt, mentre besava el retrat d'un al·lot de suau bigoti obscur.

Es pixava i desmenjava damunt seu. I escopia —i fins i tot vomitava— damunt aquell feble home enamorat, satisfent així una necessitat impossible d'encarrilar i conquistant, de passada, la disciplina d'una sexualitat de la qual era l'única madona i oficiant.

Aqueix home no era altre que jo.

Els que no haveu tengut mai una dona de la bellesa i joventut de la meua, estau desautoritzats per a cap judici feliç sobre un cas, ni tan insòlit ni tan extraordinari com sembla a primera vista.

Ella creia que ja tota la seva vida anava a ser un ininterromput gargall, un *termitent* vòmit, un quotidià masturbar-se, pixar-se i desmenjar-se sobre mi, inacabables. Però una nit la vaig llançar pel balcó de la nostra alcova al pas d'un tren, i em vaig passar plorant fins a l'alba, entre el seguici elemental dels veïnats, aquell suïcidi inexplicable i inexplicat.

No fou possible que l'autòpsia digués res d'útil davant l'informe caramull de carn vermella. El suïcidi semblà el més còmode a tothom. Jo, que era l'únic que hagués pogut denunciar l'assassí, no ho vaig fer. Vaig tenir por del procés, llarg, impressionant. Malsons d'un parell de nits amb toga, reixes i cadafals m'atemoriren més del que jo pensava. Avui tot em sembla com un conte escoltat a la infantesa, i, a vegades, fins i tot dubt que fos jo qui, una nit, llançà pel balcó de la seva alcova, sota les rodes d'un exprés, una al·lota de setze anys, fràgil i blanca com una fulla fina de lliri blanc.

Però ni el seu record ni el retrat de l'al·lot de suau bigoti obscur s'han separat mai de mi.

A les meves pitjors farses, els faig intervenir a tots dos, disfressant-los al meu gust, i decebant-los premeditadament amb finals imprevists.

En una hora d'inconsciència i oblit passatgers, he fet l'elegia a Maria Anna, que don en aquest llibre. Una elegia a una Maria Anna que visqués

ara, 1930, però anterior, en els meus records, al crim, encara que no al vòmit i l'escopinada. Una Maria Anna dels meus impropis anys d'estudiant de Filosofia i Lletres. La Maria Anna, en fi, del jove del suau bigoti obscur. O millor encara: l'elegia a Maria Anna que hagués pogut fer tan odiós i feliç jovencell.

Per salvar-la del meu crim —de la pressió del tren damunt ella i del pànic de la caiguda— he escrit el relat titulat «Revenant o el vestit de nuvi».

Aquí mor Maria Anna al seu llit blanc de promesa, abrigant l'adéu amb un somriure deixat. Si l'he disfressada de Miss Ics, ha estat per a despullar-la de qualche manera del seu andalusisme, que m'hagués obligat a tornar-la ajeure una altra vegada sota altres trens de la matinada.

Llavors només he tengut —i he realitzat— el capritx explicable de reunir a la meva casa, una nit, als meus bons amics en l'anonimat. Als meus desconeguts camarades en el crim impune: un cable elèctric, un gessamí, una fulla Gillette, un bressol, un penis de 63 anys, etc.

Davant tots els crims anònims dels meus criminals hostes d'una nit, ha romàs el meu crim al seu lloc propi de sensacional, únic i gran assassinat passional. De crim tipus. De crim de novel·la més que crim ocorregut.

Damunt ell i damunt els meus lectors caiguin avui les meves futures malediccions i persecucions, la misèria actual i les pústules pretèrites del meu cos revellit de narrador emocionat de l'assassinat propi i dels crims aliens.

Jo ja només visc per un estoig de vellut blanc, on guard dos ulls blaus, trobats pel guardaagulles la mènstrua alba del meu crim, entre els darrers enderrocs de la via.

primavera*lluna de mel*

M'havia adormit entre vint pits, vint boques, vint sexes, vint cuixes, vint llengües i vint ulls d'una mateixa dona. Per això fou el meu despertar més angoixós i horripilant: crucificat sobre el meu propi llit de matrimoni posat en posició vertical darrere un gran balcó de vidres obert en un carrer desolat. Es feia de dia darrere aquell balcó que em servia de vitrina. Estava completament despullat. Tenia fred i vergonya que em poguessin veure des del carrer. Unes fines mans de dona florejavien sobre els meus peus com dos claus blancs i, probablement, eren elles les que em subjectaven de bell nou. Vaig inventar per a aquell moment una oració plena de tendresa, en què hi havia mesclats confusos records d'un llibre sobre les obres de misericòrdia que vaig haver d'aprendre de memòria de nin i versos de Paul Claudel i fragments del meu Segon epistolari.

Després de la meua tendra oració, un exèrcit de mosques d'ales verdes, de caragols de camp, de cuques molles, de gripaus i petits ratolins blancs, començaren a pujar-me per les cames fins a cobrir-me tot el cos amb les seves immundícies. Vet aquí el vestit que se'm tenia reservat. Bullia entorn del meu cap el xinxer hostil de les mosques. Un tremolor aborronant battegava damunt el meu ventre i damunt els meus braços i damunt la meua cara i damunt les meves aixelles i fins i tot damunt les meves mans clavades al llit per dos amples punyals que em produïen una sagnia abundant. Els ulls se m'ennigularen i preveia que m'anava a acubar d'un moment a l'altre. Les més grans amargors no provenien d'això, malgrat tot. Sinó d'un cap truncat de dona morena, que des d'un racó del balcó em mirava amb ulls suplicants, com si els seus destins només depenguessin de mi. D'aquell cap terriblement pàl·lid, col·locat damunt un petit vetlador, i il·luminada per la llum tènue de l'alba, fluïa un fil de sang que havia format un gran bassiot en el pis del balcó. Xerrà, a la fi, el cap, i la veu de Maria Anna clarejà de sobte damunt la nit urgent de l'alcova.

—Ara puc dir-te que t'odii, el meu pobre vell burlat, el meu gran banyut macilent. No tocaràs mai els meus pits, acariciats avui per mans d'àngels. El meu sexe ara va per les cases de prostitució dels ports de la Mediterrània, visitades per joves mariners agosarats, i els meus peus corren darrere braços desclavats i darrere llavis verges. Per tu em queden aquest cap truncat i aquests ulls tímids i aquesta perenne boca insultant. I aquest gran bassiot de la meua pròpia sang, degotejant sobre la voravia

d'un carrer de l'alba i damunt els vestidets de les primeres escolars. El rellotge de la teva crucifixió. La teva clepsidra sagnant. Amb la darrera gota de la meva sang s'acabarà també el teu somni...

Començaren a sonar damunt del meu cap unes campanades que jo sabia distants; un ding-dong accelerat i monòton. Venia un perfum d'encens des del carrer i un murmuri de resos i un trepig de processó i una remor d'enagos. Qualcú cridà, escarrufadorament, a la meva espatla, apagant amb els seus crits tots els renous.

Vaig veure com el vetlador cedia sota un gran pes, i el cap de Maria Anna rodava per terra, arrossegant amb la seva caiguda quatre brandons encesos que jo no havia vist fins llavors. En el cel, que començava a fer-se a penes rosat, surava una gran creu oblonga a l'entorn de la qual volaven un parell de corbs silenciosos com sinistre ramat de bàuls alats.

gesta d'un capell

Un capell fou el protagonista d'aquest incontat somni diví.

Des d'una bastida massa alta d'una casa en obres el veia ajagut a baix, enmig del carrer, esperant a peu ferm l'hora pròxima d'una cita exacta. A punt va estar un parell de vegades de perir sota diverses rodes d'un automòbil. La brisa de l'horabaixa l'alliberà d'una llosca de cigar que hagués acabat perforant-li l'ala. Un gargall caigué tan a prop seu, que l'esquitxà, encara que només lleugerament. La fina sabata d'ant d'una al·lota rossa el fregà suaument, i jo vaig veure el capell que s'estremia fins a la copa, adolorit d'un sexe format com per associació d'úlceres recents.

Es feia fosc quan en una cantonada aparegué un home descobert. Travessà el carrer amb pressa, i, en passar devora el capell, s'acotà dissimuladament, el recollí d'en terra i se l'inclinà damunt l'orella esquerra. Després es perdé més avall, entre la gentada constituïda en aquella hora exclusivament per oficinistes i obrers acabats de sortir de la feina.

Vaig botar fins al balcó, la vaig agafar pel braç i vàrem sortir plegats, sense que ni una sola paraula es bescanviàs entre nosaltres.

Li donava la mà com a nina de sis anys, quan ja en tenia més de quaranta. L'ajudava a pujar als tramvies sense grans esforços; l'arrossegava més que acompanyar-la, perquè, malgrat la seva obesitat indiscreta, era tan baixa que no pesava —o almanco a mi m'ho semblava— quasi res.

Així caminàrem durant unes quantes hores a través de la ciutat.

Al final del carrer, petit, però tan ample que, sobretot en aquella hora, agafava aires provincials de plaça, hi havia la capelleria que cercava.

El vaig reconèixer ràpidament, per la seva cara de suïcida i per una imperceptible cremada de cigar devora el foc. Ella s'oposava a posar-se el capell d'home, al·legant que era un capell d'home. Vaig tractar inútilment de convèncer-la de l'arbitrari d'una teoria que volia diferenciar sexes ja ben diferenciats. Abusant únicament de les meves forces, vaig aconseguir posar-li el capell, que, com que li estava estret, li congestionava cruelment el rostre i li allargava encara més les rues del front.

Deguí fer-li molt de mal, perquè quan sortírem de la capelleria plorava.

A trenc d'alba del dia següent era trobat en una rambla dels afores el cadàver d'una nina de sis anys. Duia posat un capell d'home, subjecte per una gruixada agulla, que, perforant-li ambdós parietals, li travessava la massa encefàlica.

la nit de nadal de figaro

Sentia una tendresa que em duia a acariciar totes les coses: lloms de llibres, fulles de navalles, morros de moix, rissos de pubis, prismes de gel, escarabats florits, llengües de ca i pells de marta, cucs i bolles de vidre.

Les meves mans tocaven qualche cosa freda i repugnant. Primer les orelles, tot seguit el nas, després les celles del cadàver d'un home de devers cinquanta anys, en escorç horitzontal en un gran primer pla de gran «film», que fos a la vegada un gran quadre. Aquell home tenia un ull mig tancat, i l'altre, vidriós, desmesuradament obert, i una barba de malalt d'una setmana. No duia sabates posades, sinó uns mitjons negres, de molt mala casta, romputs pel taló i damunt els dits. Tenia el cap acabat d'afaitar, i només cobria la seva ja macabra humanitat un abric de senyora, impeccable, sense ni una sola rua, abric de maniquí de mostrador de sastreria, massa llarg per al mort, al qui només deixava en llibertat els peus. L'abric encara duia cosit en un costat un paper on es llegia: «Mª A., fadrina, de 16 anys, desconeguda».

Tot això entre dues fileres de coberts, sobre les estovalles blanques d'una taula de menjador preparada per a un gran sopar de dissabte de Nadal. Els peus mal vestits, fregant la blancor d'uns pastissos de coco i la lleugera arquitectura d'un castell de pasta fullada: una de les mans, d'ungles corbes i obscures, mig submergida dins un bol de «chantilly».

En una taula pròxima, hi ha algunes botelles de xampany i un flamant cap de porc, de claus molts llargs, que s'assemblaven massa als del difunt.

La posició horitzontal allargava un poc l'estatura del cadàver; però, de totes maneres, no devia fer menys de dos metres.

No sense grans esforços l'havia pogut dur fins allà. I col·locar-lo damunt la taula, sense interrompre gaire la complicada retòrica del banquet. Ja només es tractava de separar el cap del tronc, i cap dels calats ganivets de plata tallava bé. Això començava a angoixar-me, amb la por d'haver d'invertir més temps que el fixat.

M'envaïa una tendresa que em duia a acariciar totes les coses: baules, arrambadors d'escales, fruites podrides, rellotges d'or, excrements de malalt, bombetes elèctriques, sostenidors suats, cues de cavall, axil·les peludes i camisetes sagnants, mugrons, copes de vidre, escarabats i lliris blancs naturalment humits.

Encara que només acariciava les orelles, els llavis, les galtes d'un home a qui havien assassinat unes hores abans a la seva mateixa habitació, per a

substituir el seu cap per un cap més clàssic: capritx últim, de nit de Nadal, d'una dona de pèl roig i malucs ampul·losos. Per qui havia arribat fins al crim. I que esperava, mentre, voluptuosament, el meu retorn imperiós a ca seva, portador del sopar màgic, en el qual havia de ser jo, a la vegada, «maitre», escorxador i comensal enamorat.

era jo un cavall?

Primer —i no era primer per ventura— digueres:

—Ja estam tot sols!

Estàvem tot sols, enmig d'una plaça inclement, tu, jo i el cotxer de la cantonada.

Una oronella plegà de sobte les seves ales, a la meitat precisa d'un vol, i rodà morta, dins una claveguera destapada, seguida molt de prop per una llosca de cigar.

Les teves mans es doblegaren sota les meves cames descarnades.

Si el cotxer de la cantonada et besà un parell de vegades al coll i et grapejà els pits amb les seves manasses destres en governar regnes més llargues, només fou per això. Perquè et va veure tímida, enmig de la plaça solitària on jo encara era la meva estàtua; indefensa i amb les mirades per les llambordes més amples.

Quan, després d'una lluita anguniosa amb un marbre terriblement rebel, a la fi vaig poder baixar de l'alta tarima on cruels heroïcitats em dugueren, ja era tard. Estaves tactant els òrgans genitals d'un cavall maltal. Encara molt bella sota la teva bata de manescala acabada de sortir de l'Escola.

Inútilment, vaig passejar una vegada i una altra davant els teus ulls les meves obtuses i complicades disfresses de cabra, d'ase, de xai, de mula, de ca, de vaca... Ni bels de cabra tuberculosa, ni planys de ca amb úlceres d'estómac, ni tan solament gemegosos renills de mula amb mal de costat. Manescala de capçalera d'aquell pobre cavallet indefens, ja no te n'hauries de separar pus.

Una hora més tard passà l'enterrament del cotxer de la cantonada. Anava el baül sobre el mateix cotxe de punt, estirat per la seva dona i el seu fill petit. Seguien el macabre vehicle set cavallers enlevitats, portadors de corones de lliris blancs al cap. L'enlevitat imparell precedia els altres sis i duia una bandera espanyola, la guixada asta de la qual acabava en una sabatilla malgastada.

El metge em llegí un plec que deia:

«Jo, metge titular d'aquest poble, certific que el pacient morí a conseqüència d'una peritonitis produïda, sembla, per coces rebudes del seu cavall Agustín.»

El notari guardava a la seva cartera aquestes paraules, en extrem voluptuoses per mi:

«Item, deix a la senyoreta manescala el meu cavall Agustín, amb el compromís de curar-li, dins el termini de dos mesos, la recent blennorràgia que pateix el dit animal.»

Al lloc on hi havia abans la meva estàtua hi havia ara un buró arnat, coix d'una cama, i un poal de fems adornat amb lliris blancs.

àngelus

Únicament des d'un núvol, des d'una torre alta, des d'un avió o des d'una cornisa de gratacel, es veuen les coses com jo les veia aquell hora-baixa des d'una vulgar finestra d'alcova.

El que veia no era realment res d'extraordinari, però a mi m'omplia d'un ardorós goig: sobre una aguda roca solitària, un gran ocell blanc.

Potser no era completament blanc, sinó tan sols gris, i la distància i el to obscur de la roca desvirtuaven en gran manera el seu color. El record que em queda d'aqueix és, de totes maneres, més vague, i no així el de desmesurada mida, que m'és encara avui molt fidel. Era —havia o volia ser al manco— un voltor. El seu cap, com el d'un nin de dos anys. La seva estatura, de quasi dos metres. El seu bec, morros. La seva cua, com la d'un paó.

Hi havia allà, al meu costat, una dona a la qual havia jo besat molt en altre temps, que ara es deixava besar per un jove moreno, que fumava els meus propis cigarrets i usava els meus mistos com si fossin seus.

Però a mi m'apassionava, sobretot, el gran ocell blanc. Intentava disparar-li amb la meva pistola, quan fugí de sobte, sigil·losament, en un vol lluminós i arbitrari, que, a mesura que s'allunyava, el feia més gran i més diàfan. Llavors vaig veure que no era blanc sinó de colors diversos i el que jo havia cregut un de sol eren dos ocells. Un sol de posta es filtrava a través de les quatre ales obertes com per les ogives d'una catedral i les policromava fins a l'infinit. Debades jo intentava omplir els meus ulls amb totes aquestes coses vagues, per a fer fugir de qualque manera l'idil·li de l'al·lota a qui havia besat en un altre temps i del jove moreno que es fumava els meus cigarrets com si fossin seus i usava els meus propis mistos, el meu balcó i les meves millors butaques.

Em consolava, innocentment, amb la idea que, en tant, ambdós eren estranys al meravellós espectacle que es desenvolupava a les seves espatlles. Ignorants de les quatre ales lluminoses, de la gran policromia celeste i del sol ocàssic. Ignorants, també, de la meva pistola que havia deixat encasquetada el vol d'un gran ocell blanc.

estiu*diari entre dues creus*

1

Devora cada arbre, una pedra aguda per a cada peu esquinçat. Navalles damunt carn viva, llum lluenta, font sòrdida damunt estanys fets malbé. Van a la meva espatla els pitjors adéus. Van lladrucs de ca rere la meva ombra, rere la suor caiguda dins la pols. I encara. Una cortina rompuda. Un somni encadenat. Una tempestat exemplar. Un toro malalt. Un riu de sang.

El concert és més enllà. Aquí, el desconcert. Plou la llum en complicitat amb ecos desitjats. Com una mar, satisfà les meves dues eternes fams. És tot —cel, aire, alcohol— tremolor de la sensualitat amagada. Draps. Ja està. On més draps que pels costats de Déu? Ombres banyades dels suburbis, àvides de contes celestes i de plurals jardins. Taques d'oli d'unes oliveres ordenades, el verd de les quals tremola encara als meus ulls tèrbols d'odis acaramullats per no sé quines mirades adverses, quines mans cruels, quines paraules esquives.

2

Suren pellofes damunt l'aigua i s'arremolinen devora inesperades temptacions. Aquí tampoc no hi ha mar. Que la mar és florida d'herois, selva de perduts i no ravenissa d'hivernacle. Qui empenyé el meu cos i pronuncià el meu nom? Qui insultà, a la meva orella, la meva ànima? Tremola el coure a les meves mans. Tremola allò opac, allò menyspreable. Què tem d'aqueixa cantonada muda, d'aqueix portal solitari, d'aqueix home alt, que m'ha mirat en passar com un ca tinyós?

3

Un horabaixa —ahir horabaixa— uns obrerets s'han apunyalat davant els meus ulls, i he vist caure la sang damunt les seves camises de diumenge, i transformar-se en flors roges les pedres d'un carrer on jugaven uns nins. I després he vist, aquesta nit, a la llum d'un fanal i entre blanques bates asèptiques, els rostres de tres morts recents. De tres morts d'odi. De tres herois de barri proletari. El major tenia desset anys i un front ample de somniador sense ales. Els seus destins estaven potser a acabar l'un poeta,

l'altre pintor, actor de cine l'altre. I ara ja estan muts i freds per sempre, amb una jove ganyota d'amargura a la boca i extraviats els ulls i les mans rígides.

Què sap ningú, què sabem nosaltres, del punyal que ens ferirà, de les mans que ens estrangularan, de la bala que ens esclatarà el cap? En quina plaça, en quin carrer, a quina ciutat, sota quin cel caurem un ufanós dia per a no aixecar-nos més? Perquè se'ns aperduïn els ulls i se'ns amargui, amb una coneguda carussa, la boca. Per a ser espectacle d'unes hores, entre vestits oficials i ulls curiosos. Perquè un periodista anònim faci la seva crònica més cruenta, mentre mossega un entrepà i xucla un tassó de ginebra i aspira un cigarro que no sap si és seu o per quins camins li ha arribat. Perquè unes ploroses dones es lamentin i llavors mengin amb més talent aquella nit.

4

Anam somiant malsons per la vida. Somnis d'altres mesclats amb els nostres propis somnis. Cada hora du la seva sorpresa. A aquesta dona que ara estimam tant, que donaríem la vida per ella, potser l'odiarem demà. Trairem aqueix amic a l'aventura del qual està subjecta la nostra. A qui ens ajudà en la nostra estrena pitjor, el deixarem naufragar dins la seva bona desgràcia. I salvarem a qui no ens ha de salvar o a qui ens ha d'empenyer cap a un costat per a salvar el seu enemic més pròxim.

Qui ets tu? On vas? Tots cridant-m'ho. Tots desitjant que no els escolti. Tots expectants del meu calvari de cec, de les trencadures de la meva empresa, de l'aguait final en què tot s'acabi.

5

Què somnia la mar aquestes albaides d'agost perquè sigui el seu cant tan tendre, tan subtil la seva espuma, tan somrient el seu blau, tan melodiós el seu onatge? Segueixen les clavegueres desembocant a les seves aigües. Neptú ja l'ha oblidat. Les antigues sirenes habiten ara estrelles distants. Però la mar encara somia no sé quins deliciosos somnis, doncs és tendre el seu cant i subtil la seva espuma i somrient el seu blau i melodiós el seu onatge.

6

—Al·lota, on vas?

—Volen dos àngels damunt la tomba del meu amant.

—Vols subjectar-los les ales, o és que anheles, amb crits i braços, espantar-los?

—Vull saber si són d'amistat els seus vols, si són blanques les seves mans. Si tot aletejar és com jo l'he somiat. Perquè tem les manilles per a un viatge tan llarg. Per si de cas només les meves mans poden fer el que dos àngels no facin.

Quedà tot sol el carrer. En una cantonada pròxima es trencà un cos ferit.

S'escoltaren, de cada cop més distants, unes làngüides passes. Lluny tremola, sobre un horitzó moradenc, un laberint de creus entre calçes banyades.

7

Tremola la llum del missudia sobre un paisatge de cases obscures, de carrerons cruels, de pobresa pudenta.

A aquesta mateixa hora cantava altres dies una veu de dona en una finestra entreoberta.

Jo escoltava la seva veu amb apassionada tendresa. I el sol de les dotze arrissava els seus ors sobre el paisatge que ara mir. I eren clares les cases i riallers els carrers i fragant la pobresa.

Si jo vaig apagar aqueixa veu i el paisatge d'ella i el seu somriure de la seva hora, per què ves ara planys sobre un missudia que és obra de les meves mans, sobre un paisatge que jo he construït i que els meus ulls, com dos cels de tardor, turmentadorament, aombren?

tardor*la mà morta*

Jo cerc una mà desesperadament. Imitada sense fortuna en marbres, ceres i bronzes. Una mà lívida, freda, erta. Que decori les cortines de la meva alcova, que guïï les meves deslluïdes passes, que trenqui l'aire, entre els seus dits dolços, sagetes enemigues, que es recolzi les meves pitjors hores damunt les meves preocupades espatles.

Una mà pàl·lida, fina i tràgica. Una mà acabada de mutilar. Encara anellats els seus dits i vermelles encara i mirallejant les seves ungles. Una mà de núvia que s'ha estimat ja fa molt de temps. Una mà que ha oblidat la carícia del guant. La que em tancarà un dia els ulls que no podrà la mort tancar-me; ni els meus amics més fidels, ni els meus pares, ni els meus fills, ni els meus germans. Sinó només tu, mà de morta, errant; mà dels meus somnis d'alba, mà que espera, com una estrella de la meva ànima, el meu cos.

Jo conec una mà, però no és aqueixa.

Jo conec una mà tèbia, una mà rosada i blana. Per als meus llavis, per a les meves mans, per al meu coll. Per a les meves nits d'amor, al voltant del meu coll o damunt la meva espatla.

Però no és aqueixa.

Jo cerc una altra mà. Ala dels meus peus. Pacificadora de les meves ànsies. La que només es recolzi damunt la meva espatla i desfaci els meus darrers cruiximents.

La que tanqui els meus ulls i vesteixi el meu cos mort i precedeixi el meu enterrament.

Una mà mutilada i única. Pàl·lida, freda.

Una mà oblidada ja que fou mà d'amant.

Una mà anguniosament blanca.

retorn

Han habitat un carrer i una plaça els meus somnis de moltes hores i anys. Han estat escenari dels meus malsons fustigants, refugi de les meves ensopegades injustes, cel de les meves coratjoses regressions. Al meu episodi quotidià, aqueixa plaça i aqueix carrer no han mancat mai. Hi han estat la meva estàtua d'heroi i la capelleria d'un dol. En elles, la vitrina d'una alba i l'alcova d'una posta i el cos sagnant d'una dona llunyana. En elles un enterrament grotesc, un al·lot carbonitzat, una aturada espantosa. Devora els meus ulls de nin anormal; des de la meva infància desesperada i tràgica. Ja només aquí i ara. Ni després ja ni en altre lloc.

Tal nebulosa entre ales d'ahir i presons de sempre!

1

Es deia així: el carrer del Mort. Però la seva categoria no arribava ni tan sols a carreró. Eren vint metres de mal camí empedrat entre dos murs, blancs quasi per miracle.

Malgrat tot, el nom investia al carrer del Mort d'una macabretat que no li venia. A estones, devia horroritzar-se del seu nom, el carrer del Mort, i en aquests moments se l'hagués canviat per qualsevol altre.

El carrer del Mort tenia al seu fons un paisatge de barques de vela sobre una mar en calma, de gavines, sols de ponent i niguls rosats.

En el carrer del Mort hi amagava el meu batalló dels vuit anys, per a apedregar millor el batalló enemic, mal arredossat rere els pocs capserrats d'una maresma.

El carrer del Mort protegí les millors conspiracions de nin conspirador. D'ella únicament ho esperava tot. Amb els seus efectes purs vaig compondre la meva primera lletania.

Excusat de la meva infància sense preceptor anglès i dels meus gentils amics del barri de la Hoya!

Parc dels fulls del dissabte!

De tots els meus objectes de la infància he salvat aquest carrer del Mort, i el salvaré sobre tots els meus objectes d'avui. El meu record va cap a ell com els meus peus dels vuit anys.

A ell dec, en primer lloc, una doble epididimitis crònica, que em fa posar vermell cruelment en despullar-me devora els llits bombats de les amigues d'una nit.

A ell dec també una cicatriu retorçada, com d'escròfula cerebral, que la meva calba prematura acabarà abandonant al centre del front.

En els meus horabaixes de llavors hi havia una plaça solitària fins on arribava el renou de la mar pròxima. La plaça era gran i obscura, amb bancs vulgars de pedra i arbres alts i incolors.

Veia la plaça únicament des del fons d'un carreró costerut que moria a la mateixa plaça. Sé, tanmateix, que si pogués avui asseure'm a qualsevol dels seus bancs els recordaria amb la sensació exacta de la seva duresa, més que constatar-la per primera vegada. Crec saber també quina profunditat donarien les petjades de les meves botes damunt el seu sòl de terra. Hi passejaria com el seu hoste, més que com el seu veí.

La mar sonava tan pròxima a la plaça, que la convertia en platja; que la limitava com la mar. Era —no va tenir mai fou— una platja abandonada, vestida amb vidrets de plaça de província. Tenia la desolada nuesa fatal de la platja. Arbres i bancs, mirant-se porucs, l'omplien d'una angoixa muda, que es comunicava a tot allò que hi fregava.

Fins al meu amagatall del carrer immediat arribava la seva freda carícia de plaça tràgica. La seva ombra desgraciada. La subtileza repugnant d'una ala d'ocell advers, construïda amb olors de peixateria, flors velles, aigües podrides i excrements humans.

no! no!

Una matinada de novembre, esmorteïda i malagradosa, un home extenuat de moltes nits de vetlla es passejava agitadament entre les parets d'una habitació cel·lular, monologant en veu alta.

Vet aquí les seves paraules:

—No! No! No és això! No ho ha estat mai! La finestra segueix al seu lloc de sempre. Passaven ahir sota seu les hores. Era maig, i hi havia ombres llargues en els seus perfumats ocasos. Era febrer, i una llum senil estenia una cortina d'encaixos damunt un ociós carreró. I era agost, amb càlides roses damunt parets assolellades. O novembre, amb cristalls ennegulats i siluetes imprecises d'uns espectrals amants, com a mostradors de pasqua. La finestra començà —¿quin febrer, quin maig, quin agost, quin novembre?— a motivar preguntes misterioses. Un ca fugisser fou mort en una alba per una carreta matinera. El seu cadàver romangué un parell de dies sota la finestra ignorant. Fou un altre dia un sacerdot qui s'obrí les venes allà. La gent començà a mirar amb superstició cap a la macabra finestra. Tot seguit, ja, tot vulgar assassí, tot suïcida capritxós, era atret cap al tradicional escenari. Havia de ser allà precisament, encara que hi hagués racons més penombrosos, places més solitàries, superiors cruïlles. Aqueixa al·lota que ha mort fa a penes uns dies, enduent-se fins al cel el secret del seu destrossat cos i del seu crani fracturat, si s'aturà un instant, en morir, sota una finestra il·luminada, no fou per fer-se doble blanc d'un punyal llançat a l'aire o d'una accelerada maçada. No manquen rel·liçons de Poe ni sherlockhòlmiques subtileses. Quan Èsquil ja ha parlat, i ha parlat Shakespeare, i Lenormand ha parlat! Però hi ha, mentre, un enamorat infeliç, entre estrabismes judicials i fosques d'una casa cel·lular i renous de claus i horitzons enreixats. Ha perdut la seva finestra de tants dies. Ha perdut els seus ocasos de maig, els seus encaixos de febrer, les seves roses d'agost, les seves envidrades llums tardorenques. Què ha tengut a veure amb aqueix sacerdot, aqueixa al·lota o aqueix ca? Ara parla en veu alta, i sospita, i diu: «Senyor», amb el mateix aire profètic que quan era marc de la seva vida una finestra oberta damunt un carreró desolat. Arribarà —va a arribar— l'oració picaplets i el cerimoniós veredicte. I la finestra espera! He vist, per primera vegada, unes posts despintades rere vidres entelats. He vist unes flors reflectides a la seva lluna nova. Està com morta. Com acabada d'apunyalar per la sanció d'un ca famolenc, un capellà paranoide i una misteriosa al·lota. Si no fos per aquest amant infeliç —avergonyides llengües hermenèutiques, sís juratorials, índexs oficients— per l'anginiosa soledat de la dolorosa finestra!

hivern

«parade»

Realitzava amb això somnis altius dels cinquanta anys. La meua esquena bombada, el meu pas tremolós i la meua desmesurada calba midaven bé els dies esperats.

Quant de temps havia romàs tancat el tràgic balcó? El vaig obrir vacil·lant, pensant que encara hi hauria sobre les fustes empremtes de les seves mans. Tot continuava tenint el mateix aire de llavors. Del carrer venia un conegut aire d'humitat i de greixum. Els rails de la via brillaven sota la lluna amb reflexos iguals. Anava i venia lentament, la gorra en una mà, l'ombra trista del guardaagulles. Passaren dos trens aureolats de fum negre i de laments de sirenes.

¿Qualque vegada haveu escoltat una orquestra de clowns tocant la *Valse poudrée*, de Popy? La música i els seus intèrprets van tan d'acord, està tan feta l'una per als altres, que es pensa que més que d'una expressió de lletra aliena es tracta d'una instintiva improvisació.

Un bocí de barri anònim, solitari i tenebrós, tan sols passejat per trens inclements i carraques de la matinada, havia d'haver acabat de precís escenari d'un crim com el meu. S'havia estat preparant durant molts anys per a la meua primera sortida de criminal improvisat. El debut del seu heroi. La meua escena d'«amateur» de l'assassinat.

Era, doncs, la meua tornada, un poc la tornada del fill pròdig. S'endevinava una tendresa paternal bategant en totes i cadascuna de les coses que en aquells moments m'envoltaven.

Jo havia citat allà, aquella nit, diversos criminals desconeguts, amb el fi de confrontar els seus crims amb el meu i poder deduir de l'acarament qualitats beneficioses per al meu crim, a costa de la suposada inferioritat dels seus.

Només això m'havia dut allà.

El meu retorn tenia una causa asentimental i única. No havia vingut a temperar records —si se despertaren fou a pesar meu; em posseïren a mi i no jo a ells— ni a desenterrar hores passades. Acudia a una cita expressa. Era el criminal número 10 que esperava els seus nou germans menors.

Fou com si pel carrer ploqués essència de gessamí. Tot seguit com si la destil·lassin damunt el meu propi rostre.

Així anuncià la seva immediata presència el primer criminal.

Aquest era un gessamí corpulent. Florit fins més enllà de la seva capacitat de floració. S'hi havien refugiat les flors de cent gessamins florits. S'hi havien citat, la nit històrica del crim, i, afagats per la gesta, havien oblidat el retorn.

Imaginu ara, per uns moments, un jardí de palau espanyol del segle denou. Donen damunt aquest jardí diverses finestres. Una d'elles cavalca damunt un ossut i alt gessamí.

Vet aquí l'escenari elemental del crim.

La víctima fou una jove de desset anys, que dormia confiadament el darrer somni de les verges morenes.

El seu cadàver conservà durant molts de dies el somriure inconfusible dels que moren intoxicats amb perfums.

En el crim hi foren complicats una donzella de la víctima, que rompé traïdorament, el dia del delict, un vidre de l'alcova de la seva madona i diversos fanals pròxims, cooperadors conscients en l'assalt de la casa.

Ningú com aquest singular gessamí ha malmès més fonament la meua vanitat de criminal intacte.

M'irritava, més que l'estufament, l'olor de perfumeria i la falsa floració, la seva evident capacitat de perpetrador d'un crim de tan estranya bellesa.

(Uns dies després, escrivia la «Carta a Gustavo Adolfo Bécquer», inclosa al meu Segon epistolari. A ella pertanyen aquests significatius fragments:

«Únicament vostè, Gustavo Adolfo Bécquer, nuvi de totes les morts belles. Ningú més que vostè ha pogut ser l'inspirador d'aqueix crim...».

«La seva barba suau i els seus ulls del Sud han anat mesclats en aqueix bell conte...» «Vostè amortallà el cos de la víctima. L'anomenà àngel andalús entre ais de la seva musa de sang. Vostè seguí a distància el cotxe de l'enterrament i plorà entendrit damunt la tomba enllunada...»

El segon criminal era un bressol de caoba pesada i lletja, amb un aire ingrat de transició entre pessebre de corral i cotxera de cavallets.

Una nit, quan més feliç era el somni d'un nin acabat de néixer que dormia damunt ella, donà, fent amb això un desmesurat esforç, una violenta volta de campana, i premé amb força la tendra criatura sota el seu ventre encoixinat. En aquesta criminal posició, romangué fins a les primeres hores del pròxim dia, en què, convençuda de la mort de la seva víctima, tornà a obrir de nou la seva gran boca sota cels recents, convertint-se llavors d'infanticida en jaç de la infanticitat.

El seu crim la condecorava d'un halo de flors blanques, músiques celestes i angelets enjogassats.

¿Qui s'hagués imaginat que pogués ser així el cos normal d'un llamp en descans?

Vet aquí que els meus ulls s'havien aturat aquesta vegada davant el tercer assassí.

Era una desproporció enginyosament aconseguida el que informava l'especial anatomia d'aquell repugnant esguerro asteròidic, que feia olor d'humanitat, de fàbrica de llum elèctrica, de carbó vegetal i d'excrement de ca.

Tenia de persona, animal i arbre, parts desiguals. Estava animat d'una consciència mecànica extraordinària.

A la paüra que produïa la seva presència, s'hi sumava una subtil repulsió esborronadora molt pròxima a allò que pugui ser l'horror metafísic.

En el seu crim hi anava un jove de vint-i-quatre anys, fill únic d'uns vells pagesos, que feia dos dies que havia acabat la seva carrera d'enginyer electricista.

Suposà diverses coses probables. Que el jove enginyer ompliria de parrells els camps. Que venia a treure-li la llibertat de raig silvestre, a dur-lo per sèquies fixes, a assenyalar-li rutes, a subjectar-lo amb regnes d'acer.

L'aguaità en una cantonada del paisatge, i caigué damunt ell i la seva cavalleria, carbonitzant-los bàrbarament.

No satisfet potser, féu esclafir encara al dia següent el seu fuet vermell damunt els cels de l'enterrament.

Trobava en el seu crim de defensa personal lenitiu per al seu pobre esperit errant, que el feien més malagradós i intransitable.

Era, malgrat tot, un vulgar assassí d'ocasió, que un altre dia podria ser igualment víctima.

Vos recordau de la misteriosa desaparició dels pits d'un bust de jardí públic ocorregut fa alguns anys en una tranquil·la capital andalusa?

L'esdeveniment entretingué durant un parell de dies els millors lleures del comentari periodístic. Les solucions oscil·laren de la venjança política a la broma perversa. Ningú sospità ni establí relacions entre la doble amputació i una doble defunció pròxima: la de dos nins bessons, besnéts de l'heroïna.

El quart assassí que aparegué davant meu no era altre que aqueix bust de plaça del sud, tal com jo l'havia vist a les revistes gràfiques il·lustradores de l'anònim accident.

Sembla que tots els vespres els nins bessons sortien de ca seva, amb l'únic i premeditat objecte de masturbar-se a l'ombra dels pits alts del bust de la besàvia.

Ella premià, a la fi, la infantil gesta diària, deixant-los caure damunt els seus capets rossos, que haurien d'anar-se'n l'horabaixa següent camí d'altres jardins més bells. La meningitis s'havia presentat a mitjanit, entre sanglots d'una dona nua, corregudes de criada i timbres de telèfon.

El bust de la dama andalusa estava massa orgullós del seu crim, que havia quedat impune per un descuit fortuït del jardiner, que havia deixat destapada una claveguera pròxima a l'assassinat.

En cap dels diversos descobriments de pits de marbre, durant obres del clavegueram, no hi he intervengut per res. He guardat fins avui, cadorosament, el secret, amb la mateixa preocupació que si es tractàs de cosa meva.

Si al meu fitxer íntim apareix el crim del bust sota el signe d'Olalla Pineda, ja sabeu per què he portat aquest sant nom i per què he evitat, també, el vertader.

diari
a l'ombra d'una barca

13 de gener

Els barris mariners dels ports de la Mediterrània estan avui massa vigilats perquè pogués acabar bé la meva aventura. Això és tot. La meva parada es rompé a les seves meitats. S'agostà la seva fi, com un somni interromput. Restaren allà, a la blanca alcova del crim, esperant remenar dels meus ulls, i entre daurades cases policiaques, un cavall de cartró, assassí del seu infantil amo; un cable elèctric, electrocudador d'un vell cotxer; un guerrer de quadre històric, que gairebé no donà, per a assassinar-lo, temps al seu pintor, perquè acabàs de pintar-li la seva espasa; una fulla Gillette, autora de miraculoses sagnies; un penis sexagenari, violador i assassí, a la vegada, d'una nina de set anys.

Fou tot tan imprevist, estava jo tan lluny del món, tan prop de Déu o tan veïnat dels àngels, que m'és impossible poder reconstruir ara com succeí tot allò.

Encara m'admira la freda habilitat amb la qual vaig poder eludir una persecució tan astuta. Em tremolen encara les cames. Em brunzen espantósament les orelles. Visc ocult, des de fa quatre dies, al fons d'una barca encallada en una solitària maresma, només visitat cada nit per un horrible mariner noruec, que em du pa, esperances de fuga, fruita passada i roses vermelles.

D'aqueix mariner esper la meva alliberació, que s'allarga ja massa. No dorm. Tot just menj. El renou igual i constant de la mar damunt una vella escullera pròxima acabarà fent-me embogir, si abans no em faig un baül amb la meva barca o em deix engolir pels taurons.

18 de gener

Anit he vist, sobre una lluna minvant, una rossa Verge del Carme. Tenia un gran escapulari marró i uns blaus ulls maternals. Ella mateixa m'ha anunciat la meva pròxima alliberació sobre una bella nau d'argent.

19 de gener

Des que ha apuntat el dia aguait inútilment, a través d'una ampla esclatxa oberta entre dues fustes de la barca, el pas imperiós d'una nau.

Esper que aquesta nit potser es resolgui tot. Confii, més que en el mariner noruec, en la pròxima lluna. La mar es confondrà de sobte amb el

cel, i seran els vents de l'Est els meus hostes, i la meva barca la lluna naixent. Podré anar despullat damunt seu, amo de les meves barbes florides, timoner de les seves banyes, blanc com ella i com ella sense pàtria. Serà un viatge feliç de no sé encara quina remota Citera. Prevenc que tot succeirà així com ho pens.

20 de gener

Blanca com el vaixell que em salvi era aquella blanca al·lota. Qui despullà el seu cos? Qui el tirà a l'aire?

Jo vaig veure el seu enterrament de jove noucasada. No vaig tocar per ventura les seves carns envermellides?

No sé el seu nom, ni el color dels seus cabells, ni el timbre de la seva ànima. Hi haurà sens dubte una petita làpida, perduda entre flors d'un cementeri de barri.

Blanca com el vaixell que m'espera. Només sé que era blanca; però que després fou vermella. Qui ha dit que jo era el seu marit, que la vaig estimar, que hi vaig tenir un fill?

Aaaaaaaaah! Udola una altra vegada la mar. Sí. Ja romp la vella escullera. Du-te'n després la platja i la meva barca.

No esper res de tu, horrible noruec.

No esper res de les teves mans sangonoses ni de les teves promeses odioses. Guardaré els teus braços de remador. Guardaré les teves experiències marineres.

Jo ja tenc el meu vaixell de plata.

Ja és aquí. Abans que tu, noruec. Quan arribis, ni hi serà la barca buida ni potser em trobaràs a mi a la barca. Jo he clavat les seves posts marcides i he posat guix a les fractures i he reparat els seus remos i l'he aparellada per al viatge. Mira la maresma solitària, l'onatge de la mar i el solc de la meva partida.

Menja't el teu pa, roba't en no sé quin forn. Menja't la teva fruita —horrible noruec— i les teves roses.

epíleg a l'illa de les malediccions

Aquesta illa llunyana, en la qual ara visc, és l'illa de les malediccions.

Bull al meu voltant una mar adversa, d'un blau blanquinós, que s'enfosqueix en un horitzó musti, buit de veles llatines i de xemeneies transatlàntiques. Hi ha sota els meus peus una massa de terra terrosa sota punyals corbs de cactus, figueres mòrbides i argelagues daurades. Damunt unes roques frontals s'acuben les ombres violentes d'unes garses.

Jo, el fillastre de l'illa, l'aïllat.

Assistesc a l'obertura del naufragi més llarg dels segles. L'anunciat tendrament per l'Apocalipsi. Aquell en què el sol s'immobilitza de sobte, o en què el seu pas és tan tímid que la vista no encerta a seguir-lo o a penes si ho adverteix.

Pressent que no s'acabarà mai aquest ocàs, mesurat com per un gran rellotge, del qual el pèndol corregués a cada oscil·lació milenars de quilòmetres. Pendants d'ell hi ha un naixement d'aventura, un ou en flor i una pistola encasquetada.

«Jo no he dut fins aquí —escric— ni les seves cuixes de neu, ni les seves mans hàbils, ni tan sols els seus ulls desmesuradament oberts dedins d'un estoig sense llegenda...» Vaga a l'aire un alt or d'absència, com vigília de l'ànima en pena, o somni de nin agonitzant, en lluita silenciosa amb el paisatge i els seus records.

De trencats racons arriben ecos d'alcoves secretes sobre jardins enlluernats; de balcons entreoberts a nits profundes; de veus impotents de naufrags; de bancs solitaris on jeu cadàvers de nines acabades d'assassinar; d'homes que corren per un carrer llarg en el fons del qual hi ha un ganivet ensangonat, un jove molt pàl·lid i molts angoixosos crits de fam.

D'on ha caigut aqueixa llum en què s'han cremat les meves mans i les cartes on el meu únic secret vivia entre aborronats tremolors aclaparadors?

Qui és aqueixa dona que s'ha llançat a la mar per no haver de despullar-se més davant mariners, comerciants i soldats, tan fràgil i blanca, que el seu cos, un moment sobre l'aigua, es fon amb l'espuma marina i amb l'estela de la lluna i amb les ales de les gavines?

D'on ha vengut aqueix crit que ha interromput de sobte l'horabaixa i ha fet tornar al mateix temps tots els ulls i totes les mans cap a un mateix punt vague i distant?

I de qui són aquests cadàvers que ha portat la darrera marea damunt les platges de l'alba i de qui són aqueixes corones de roses i aquests passos silenciosos damunt l'arena en ombra?

Jo, el fillastre de l'illa. L'aïllat.

Assistesc a l'obertura del naufragi més llarg dels segles. Aquell que el colpejar del bec d'un corb mesura sobre el cor d'una verge, i del qual hi ha, penjant, amargors, olis i somnis.

Quan guaiti, una nit, al mirall, amb un canelobre encès entre les mans, veuré com es fa de dia darrere el vidre la meva imprevista vellura precipitada per un lívid horabaixa sense proa.

Em vaig enfonsant, atropelladament, en un ocàs que es fa de cada vegada més profund, precedit per l'àvida cita d'una estrella.

Un dematí em vaig despertar hoste de les meves ales malmenades i no tornaré a dormir-m'hi, potser.

Un *Crim* particular

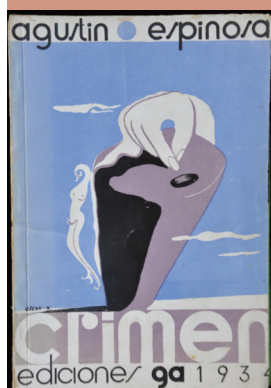
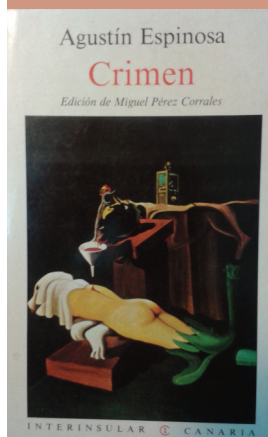
Aquesta és la versió catalana de *Crimen*, d'Agustín Espinosa (1897-1939), publicada en espanyol per primera vegada el 1934 a les edicions de Gaceta de Arte, de S/C de Tenerife, i reeditada el 1974 a Taller de Ediciones JB, al costat de *Lancelot*, 28°-7° i *Media hora jugando a los dados*. No cal dir que aquesta versió catalana és provisional i està feta sobre l'edició de 1985, preparada per Miguel Pérez Corrales i publicada per l'Editorial Interinsular Canaria.

Agustín Espinosa és un dels principals representants del surrealisme canari, juntament amb Domingo López Torres, Pedro García Cabrera i Emeterio Gutiérrez Albelo, entre d'altres. Formaren un grup molt actiu, que publicà la revista *gaceta de arte*, fins que la revolta militar de 1936 va acabar amb aquell experiment i amb la vida de López Torres, assassinat per les tropes. García Cabrera fou internat en un camp de concentració. Espinosa, en canvi, es va posar la camisa blava i així i tot va ser depurat, precisament per haver publicat aquesta obra, *Crimen*, molt difícil de pair per aquells feixistes esvalotats.

Espinosa va estudiar Filosofia i Lletres a Granada el 1917, on va coincidir amb García Lorca, i més tard a Madrid, on va conèixer Ernesto Giménez Caballero i, amb el temps, es convertirà en un habitual a la seva revista *La Gaceta Literaria*, una mena de convergència entre avantguarda i feixisme que tant agrada a molts encara i on, entre altres revistes, Espinosa publicà algunes parts de *Crimen*.

Va viatjar a Londres i a París, on, evidentment, li va prendre el surrealisme. Finalment va esdevenir catedràtic de Llengua i Literatura a diversos instituts, el primer del qual fou a Maó, encara que sembla que no hi va arribar a exercir. Després tornà a les Canàries on, entre altres coses, va ser

un dels promotors del Grup Surrealista de Tenerife i de les seves activitats, que dugueren Breton i Peret a visitar Tenerife per fer-hi una exposició surrealista i la projecció del film de Buñuel *L'Âge d'or*.

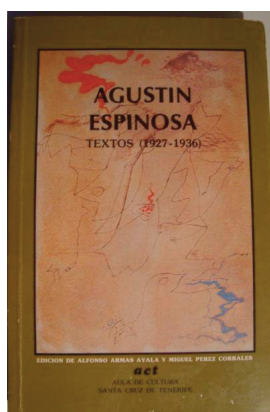
No cal repetir que la seva actitud aparentment *apolítica*, navegant entre el feixisme i el comunisme, el diferenciava de l'actitud clarament d'esquerres d'altres companys seus del Grup Surrealista de Tenerife. Segons Pérez Corrales (1986:259) «lo que sí es apreciable en él es un fervoroso *nacionalismo* –muy próximo a Giménez Caballero– que lo lleva a hacer frecuentes apologías de España sobre Europa –y Francia en particular– y sobre Hispanoamérica». Cal dir, però, que la dedicatòria de *Crimen* no és a Ernesto Giménez, sinó que ho és a Ernesto Pestana Nóbrega (1905-1931), company seu d'altres aventures literàries, tals com la revista *La Rosa de los Vientos*.

Tot això, per tant, ens recorda com molts intel·lectuals es movien ambigüament entre el comunisme i el feixisme, per tal d'*épater le bourgeois*, cosa que, pel que es veu, encara alguns volen emular o imitar.

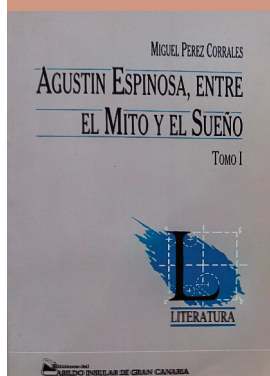
Sigui com sigui, la publicació el 3 de desembre de 1936 d'un article a la revista feixista *Acción* titulat «Ayer lo vi con la camisa azul», li varen provocar alguns maldecaps, malgrat això d'anar de blau. De fet, tot aquest rebombori contra ell era precisament per haver publicat *Crimen*, i no per res més, encara que Espinosa es va salvar de l'afusellament i va morir després d'una operació.

Domingo López Torres, Benjamin Peret, Eduardo Westerdahl, Jacqueline Lamba, André Breton, Agustín Espinosa, José María de la Rosa i Domingo Pérez Minik, el dia de la inauguració de l'exposició surrealista de Tenerife, maig 1935.

* Una primera versió en català va ser inclosa al bloc *El Naufragi del Golea*.

Així que, com el lector ha pogut comprovar, aquest text, novel·la o relat surrealista, (?) [«obra maestra de la prosa surrealista española» PEREZ CORRALES 1984:43] era considerat com a molt perillós i, evidentment, va tenir els seus escàndols. De fet, no es va tornar a reeditar fins el 1974. L'acció (?) passa entre Granada i Tenerife i la seva protagonista, Maria Anna, ja havia protagonitzat la seva «Oda a María Ana, primer premio de Axilas sin depilar de 1930», publicat a *Extremos a que ha llegado la poesía*, a l'únic número de la revista de març de 1931.

No cal dir que a la bibliografia que el lector trobarà a continuació es podran descobrir les claus d'aquesta obra tan antiga i tan nova a la vegada, que vaig voler traduir al català* com un exercici per a tractar d'acostar aquests dos mons insulars que em tenien i em tenen atrapat.

Potser, al cap i a la fi, tots nosaltres som fills de l'illa de les malediccions de la qual mai hem escapat. Aquests mons petits, insulars, també tenen els seus conflictes de tota mena i, evidentment, les seves «perversions», que cal viure amb «normalitat». En aquests mons petits hi existeixen els seus grans autors i cal reivindicar-los per tal de fer saber als «iconoclastes» que en realitat tot està inventat des de petites illes de les malediccions.

Miquel Llull

Bibliotecari del Golea

La publicación de *Crimen* en 1934 actuó como bomba en la timorata sociedad insular y aun en los círculos culturales peninsulares más estrechos. Obra subversiva, que acredita el valor de rebeldía radical y voluntad incendiaria que las teorías del movimiento surrealista tuvieron desde su origen, muestra que el escritor canario supo estar «a la altura». *Crimen* le acarreó recias críticas y furibundos ataques reaccionarios. Por él fue denunciado al Ministerio de Instrucción Pública por las asociaciones católicas de Las Palmas, que alegaban pornografía e insultos a la moral. Por él le sería quitada la cátedra en 1936, mientras sacerdotes y falangistas quemaban públicamente ejemplares del libro. PÉREZ CORRALES 1984:61.

Bibliografía

- ESPINOSA, Agustín (1974). *Crimen; Lancelot 28º-7º; Media hora jugando a los dados*. Madrid: Taller de Ediciones JB.
- ESPINOSA, Agustín (1980). *Textos (1927-1936)*. S/C de Tenerife: Aula de Cultura.
- ESPINOSA, Agustín (1982). *Poemas a Mme. Josephine*. Epíleg de Sebastián de la Nuez. La Laguna: Universidad de La Laguna; Instituto de Estudios Canarios.
- ESPINOSA, Agustín (1985). *Crimen*. [ed. Miguel Pérez Corrales] S/C de Tenerife: Editorial Interinsular Canaria.
- GÓMEZ GUTIÉRREZ, Beatriz (2008). *Les mythes et leurs métamorphoses dans l'œuvre d'Agustín Espinosa (1897-1939)*. Littératures. Université Paris-Sorbonne - Paris IV.
- HEREDIA, María Isabel (1991). «La obra de Agustín Espinosa». A: *Atlántica: revista de las artes*. núm. 2-3 (novembre), p. 32-39.
- PÉREZ CORRALES, Miguel (1984). «Balance de Agustín Espinosa». A: *Syntaxis*, 5 (primavera), p. 43-65.
- PÉREZ CORRALES, Miguel (1986). *Agustín Espinosa, entre el Mito y el Sueño*. Las Palmas: Cabildo Insular de Gran Canaria, 2 vol.
- PÉREZ MINIK, Domingo (1975). *Facción española surrealista de Tenerife*. Barcelona: Tusquets.

Una agraïment especial a Catalina Caldentey, que em va ajudar a fixar la primera versió catalana de *Crim* i també pels bons moments que passàrem quan ho fèiem. Gràcies. I també a Jaume Fuster, que m'ha ajudat a fixar la segona. Gràcies, Jaume.

